УДК 339.11:633.854.78 http://doi.org//10.31548/bioeconomy2019.02.155

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СОНЯШНИКУ

С. О. ШАРКОВСЬКА, *аспірант кафедри економічної теорії*
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID iD: 0000-0002-0950-1691
E-mail: svetylya@ukr.net

Анотація. *Ринок олійних культур є особливо важливим для України, тому що його ефективне функціонування має першочергове значення для забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки держави, з одного боку, та економічної складової, з іншого боку, у зв'язку з тим, що Україна сьогодні є одним з найбільших гравців на світовому ринку рослинних олій та займає лідируючі позиції за обсягами експорту олійних культур. Отже, розвиток ринку олійних культур вимагає пошуку шляхів підвищення рівня забезпечення олійною сировиною щорічно зростаючих потреб переробних підприємств, у зв'язку з чим особливої актуальності набувають аналіз тенденцій сучасного стану ринку та визначення перспектив його розвитку.*

Розвиток ринку олійних культур також безпосередньо впливає на аграрне виробництво та є однією з найважливіших економічних і продовольчих складових агропромислового комплексу в Україні.

Олійно-жирова галузь є однією з перспективних і стратегічних, оскільки є стабільним джерелом валютних надходжень для України. Тому подальша участь України на світовому ринку соняшникової олії є досить важливою.

На жаль, економічна ситуація, що склалась в Україні, негативно вплинула на аграрний сектор економіки. Це привело до змін структури виробленої продукції та змінило вектор.

У статті охарактеризовано сучасний стан ринку соняшнику. Сформульовано основні напрямки його розвитку. Визначено проблемні питання, які потребують вирішення задля позитивного розвитку ринку соняшнику в Україні. Обґрунтовано рекомендації та організаційно-методичні підходи до розвитку ринку соняшнику.

Ключові слова: *ринок, олійні культури, соняшник, виробництво, ефективність.*

Актуальність.

Протягом останнього десятиріччя спостерігається стала тенденція розширення посівних площ олійних культур на аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Стратегічне значення вирощування, переробки, збуту продуктів олійного виробництва в Україні підтверджує

перспективність його розвитку. Основною сировиною виробництва олії в Україні є насіння соняшнику.

Україна посідає одне з провідних місць серед соняшникосіючих держав, виробляє щорічно близько 11% насіння соняшнику в світі. За даними Держкомстату останніми роками в Україні виробляється 5,30-6,52 млн. тонн соняшнику. Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка користується високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, дає змогу аграрним підприємствам отримувати високі прибутки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питанню розвитку і функціонування аграрного ринку присвячено праці відомих учених-економістів В. Я. Месель-Веселяка, Ю. О. Лупенка, М. В. Зубця, Ю. Я. Лузана. Цінові тенденції на аграрному ринку були предметом досліджень вітчизняних учених П. Т. Саблука, О. М. Шпичака, Л. О. Шкварчука. Питанню економічної ефективності технології вирощування соняшнику присвячені роботи таких учених, як Н. А. Бондаренко, Л. А. Манько, О. Постернак, В. М. Лисогор, О. Маслак.

Мета дослідження. Дослідити основні стратегічні напрямки розвитку ринку соняшнику в Україні

Матеріали і методи.

Під час написання статті були використані такі основні методи дослідження: метод порівняння, економіко-статистичний, аналітичний та логічний методи, метод аналізу та синтезу, розрахунково-конструктивний метод.

Результати дослідження та їх обговорення.

Україна займає одне з провідних місць (третє, поступаючись Аргентині і Росії) серед соняшникосіючих держав, виробляючи щорічно близько 10% насіння соняшнику у світі. Ринок його насіння в країні розгалужений та різноманітний, що зумовлено великою площею посівів та популярністю культури, сприятливими природно-кліматичними умовами вирощування та високим потенціалом урожайності, попитом на сировину. Особливо це стосується Південного регіону та його областей, які відносяться до найбільш сприятливих зон вирощування цієї культури [2].

Вирощування цієї культури – один з прибуткових напрямків сільськогосподарського виробництва, тому на фоні загального скорочення посівних площ і виробництва продукції господарства розширяють посіви соняшнику, незважаючи на збитки не тільки йому, а й іншим культурам сівозмін. Ці та інші причини призвели до того, що в останні роки соняшник вирощується в Україні за тактикою "спаленої землі". Таку ситуацію слід розглядати як екологічно небезпечну, бо за наслідками її можна прирівняти до вивозу за межі держави родючого шару ґрунту. Одночасно з розширенням посівних площ, валовий збір соняшнику зменшується, що є наслідком зниження врожайності. Це свідчить про падіння економіки господарств, а також послаблення матеріально-технічного забезпечення вирощування цієї культури. Нині лише 30% посівних площ засівається високопродуктивним гібридним насінням соняшнику. Більшість господарств не забезпечені і не здатні за-

безпечити себе технічними засобами, паливно-мастильними матеріалами, засобами захисту рослин, мінеральними добривами тощо.

Соняшник вважається культурою вимогливою до вологи та теплолюбною, хоча вважається рослиною посухостійкою. Він є культурою, яка вибаглива до інтенсивного сонячного освітлення, добре росте на каштанових ґрунтах та чорноземах, а гірше росте на глинистих, заболочених та піщаних ґрунтах [3].

Соняшник в Україні вирощують в усіх регіонах, але найпоширеніший він у південних та центральних областях. Відомо, що сівба соняшнику на площах понад 500 тис. га проводилася у Запорізькій, Дніпропетровській, Миколаївській та Кіровоградській областях, на площах понад 400 тис. га — у Одеській та Харківській.

В сільськогосподарських підприємствах зосереджені основні площі виробництва соняшнику. Так, за підсумками минулого року, в агроформуваннях, враховуючи фермерські господарства, мали понад 84% загальних площ під цією культурою врожаю. Решта — господарства населення.

За прогнозами на нинішній рік очікується зібрати 11,4 млн т соняшнику, що на 2,1% менше, ніж сягав цей показник в минулому році (рис.1). На таке зниження мали вплив зменшення площ вирощування культури та зменшення врожайності культури.

Найважливішим фактором збільшення виробництва соняшника є зростання його врожайності. Тому дослідження динаміки врожайності та її прогнозування на перспективу має певне теоретичне і практичне значення. Наразі питома вага соняшнику у структурі площі посіву технічних культур зменшується [5].

Основними перевагами олійних культур серед інших сільськогосподарських є стабільний попит на них, що підкріплено високими закупівельними цінами з боку місцевих переробників і з боку світового ринку.

В Україні близько 90 % площ олійних зайнято під соняшником, внаслідок чого відбувається деградація земель, виникає загроза зараження

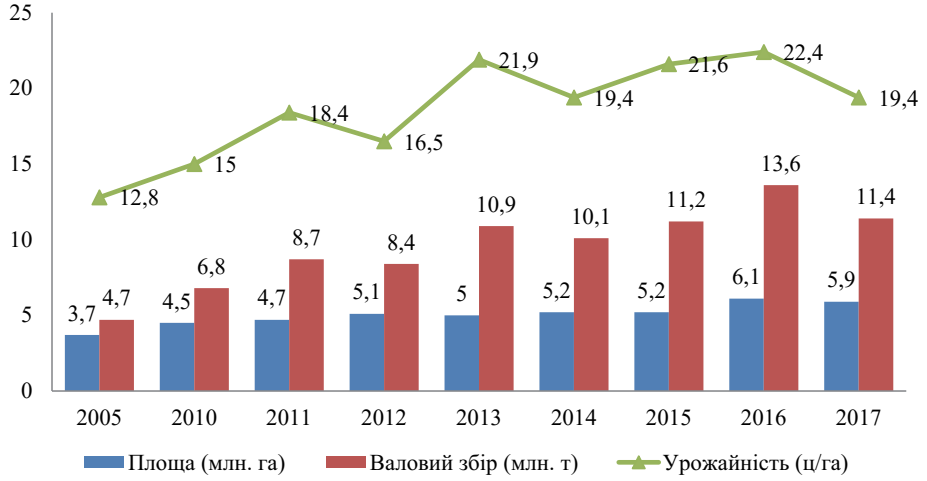

Рис. 1 Динаміка виробництва соняшнику в Україні [4]

Рис.2 Напрями підвищення ефективності виробництва соняшнику

ґрунту та поширення хвороб соняшнику. Україна обрала напрям інтеграції у світову економіку, тому стратегія розвитку галузі має відповідати принципам ефективного її функціонування, забезпечення пріоритету національного сільського господарства [6].

У результаті аналізу напрямів підвищення ефективності вирощування соняшнику можна об'єднати їх в 3 основні групи: біологічні та агрокліматичні; агротехнічні та організаційно-технічні (рис. 2).

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, підвищення ефективності виробництва соняшнику полягає у здійсненні комплексу заходів, направлених на забезпечення достатнього рівня складових технологічного процесу вирощування культури та оптимального вибору сортового складу насіння, добрив, комплексу сільськогосподарської техніки. Це неможливо без державної підтримки та збалансованого механізму взаємовідносин усіх учасників інтегрованого процесу, що забезпечить задоволення інтересів у кінцевому результаті господарювання.

Список використаних джерел:

1. Talavyria M., Talavyria O. (2015) Aspects of sustainable development enterprises. Scietific Letters of the Academic Society of Michal Baludansky, №.3 147-149.
2. Talavyria M., Samborska O., Nikolenko L., Kolesnyk T. (2018) Ensuring the sustainable development of the Ukrainian agrarian sector in conditions of globalization. Problems and Perspectives in Management, Vol. 16 2018, Issue #3, pp. 245-258
3. Zalizko, V.; Talavyria, M. ; Lymar, V.; Baidala, V. Synergistic effects of agricultural intensification of bioeconomic security: experience of poland, ukraine and Azerbaijan. Режим доступу: https://ageconsearch.umn.edu/record/281269
4. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику [Текст] / Маслак О. //. Техніка і технології АПК. - 2011. - № 5 (8). - С. 35–38.

5. Статистична інформація. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
6. Шарковська С.О. Теоретичні засади ефективості виробництва соняшнику в Україні. Інновації в освіті, науці та виробництві: ІІ міжнародна науково-практична відео-онлайн конференція, м. Київ 15-16 листопада 2018 р.: тези доповіді. Київ, 2018. С. 132-133.
7. Шарковська С.О. Формування та функціонування ринку соняшнику в Україні / С.О. Шарковська // Економіка АПК. – 2018. – № 8. – С. 76-81.

References

1. Talavyria M., Talavyria O. (2015) Aspects of sustainable development enterprises. Scietific Letters of the Academic Society of Michal Baludansky, №.3 147-149.
2. Talavyria M., Samborska O., Nikolenko L., Kolesnyk T. (2018) Ensuring the sustainable development of the Ukrainian agrarian sector in conditions of globalization. Problems and Perspectives in Management, Vol. 16 2018, Issue #3, pp. 245-258
3. Zalizko, V.; Talavyria, M. ; Lymar, V.; Baidala, V. Synergistic effects of agricultural intensification of bioeconomic security: experience of poland, ukraine and Azerbaijan. Режим доступу: https://ageconsearch.umn.edu/record/281269
4. Maslak O. (2011). Modern trends in the market for sunflower [Suchasni tendenciyi rinku sonyashniku]. Machinery and technology of agroindustrial complex, № 5 (8), 35-38.
5. Statistical information. Official site of the State Statistics Committee of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua
6. Sharkovskaya S.O. Theoretical principles of effectiveness of sunflower production in Ukraine. Innovation in Education, Science and Production: II International Scientific and Practical Video-Online Conference, Kyiv, November 15-16, 2018: Abstracts of the report. Kyiv, 2018. pp. 132-133.
7. Sharkovskaya S.O. Formation and functioning of the sunflower market in Ukraine / S.O. Sharkovsky // Economy of agroindustrial complex. - 2018. - No. 8. - P. 76-81.

S. Sharkovskaya (2019). STRATEGIC DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF SUNFLOWER MARKET. *BIOECONOMICS AND AGRARIAN BUSINESS, 10(2): 155-160. http://doi.org//10.31548/bioeconomy2019.02.155.*

Abstract. *The market for oilseeds is especially important for Ukraine because its effective functioning is of paramount importance for ensuring the food and energy security of the state on the one hand, and the economic component on the other, because Ukraine is one of the largest players in the global vegetable oil market and is a leader in oilseed exports. Therefore, the development of the market for oilseeds requires finding ways to improve the level of supply of oil raw materials to the growing needs of processing plants every year.*

The development of the market for oilseeds also has a direct impact on agricultural production and is one of the most important economic and food components of the agro-industrial complex in Ukraine.

The oil and fat industry is one of the most promising and strategic ones as it is a stable source of foreign exchange earnings for Ukraine. Therefore, Ukraine's further participation in the world market for sunflower oil is very important.

Unfortunately, the economic situation in Ukraine has adversely affected the agricultural sector of the economy. This changed the structure of products and changed the vector.

The article describes the current state of the sunflower market. The main directions of its development are formulated. Problems that need to be resolved for the positive development of the sunflower market in Ukraine are identified. The recommendations and organizational and methodological approaches to the development of the sunflower market are substantiated.

Key words. *Market, oilseeds, sunflower, production, efficiency.*

С.О. Шарковская (2019). СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ПОДСОЛНЕЧНИКА. *БІОЕКОНОНОМІКА ТА АГРАРНИЙ БІЗНЕС, 10(2): 155-160. http://doi.org//10.31548/bioeconomy2019.02.155.*

Аннотация. *Рынок масличных культур особенно важно для Украины, потому что его эффективное функционирование имеет первостепенное значение для обеспечения продовольственной и энергетической безопасности государства, с одной стороны, и экономической составляющей, с другой стороны, в связи с тем, что Украина сегодня является одним из крупнейших игроков на мировом рынке растительных масел и занимает лидирующие позиции по объемам экспорта масличных культур. Таким образом, развитие рынка масличных культур требует поиска путей повышения уровня обеспечения масляной сырьем ежегодно растущих потребностей перерабатывающих предприятий, в связи с чем особую актуальность приобретают анализ тенденций современного состояния рынка и определение перспектив его развития.*

Развитие рынка масличных культур также непосредственно влияет на аграрное производство и является одним из важнейших экономических и продовольственных составляющих агропромышленного комплекса в Украине.

Масложировая отрасль является одной из перспективных и стратегических, поскольку является стабильным источником валютных поступлений для Украины. Поэтому дальнейшее участие Украины на мировом рынке подсолнечного масла является достаточно важной.

К сожалению, экономическая ситуация, сложившаяся в Украине, негативно повлияла на аграрный сектор экономики. Это привело к измененим структуры продукции и изменило вектор.

В статье охарактеризовано современное состояние рынка подсолнечника. Сформулированы основные направления его развития. Определены проблемные вопросы, требующие решения для позитивного развития рынка подсолнечника в Украине. Обоснованы рекомендации и организационно-методические подходы к развитию рынка подсолнечника.

Ключевые слова. *Рынок, масличные культуры, подсолнечник, производство, эффективность.*